

Z vzgojnim konceptom do ponotranjanja vrednot pri učencih

Tanja Žagar, Osnovna šola Cvetka Govekarja, Škofja Loka

Pri svojem delu, poučevanju v prvem triletju devetletne osnovne šole, se srečujem z nenehnimi težavami, ki pa mi pomenijo nekakšen izziv, da jih odpravim. Velikokrat so to zelo hitro odpravljive neprijetnosti, kot so nedelanje domačih nalog, pozabljanje šolskih potrebščin, klepetanje ... Pred dvema letoma sem dobila v vodenje izredno heterogeno skupino učencev, v kateri so bili vsi od izredno nadarjenih, učencev Romov (2), do otrok s posebnimi potrebami (4). Zaradi večjega števila učencev s posebnimi potrebami je bilo delo z razredom zelo zahtevno tako na učnem kot na vedenjskem področju. Glavni problem so bili izredno slabi odnosi v razredu, s katerimi sem se ukvarjala večino časa in zaradi katerih vzgojno-izobraževalnega procesa po učnem načrtu skoraj ni bilo mogoče izvajati.

Kako izboljšati slabe odnose v razredu in omogočiti izvajanje vzgojno-izobraževalnega procesa po načrtu je postalo ključno vprašanje in cilj mojega delovanja v tistem obdobju.

Pri iskanju odgovorov na zastavljeno vprašanje sem v literaturi naletela na razloge za oblikovanje vzgojnega koncepta. Izmed naštetih navajam le tiste, ki so hkrati moji razlogi (konflikti med učenci, nasilje, nestrpnost, vrednote so odsotne), da izvedem vzgojni koncept kot projekt v razredu (Gomboc, 2007).

V predlogu 2. člena Zakona o osnovni šoli, ki ga je podala Komisija za proučitev možnih konceptualnih sprememb v osnovni šoli (imenovana s strani ministra za šolstvo in šport), najdemo cilje, ki so podlaga oblikovanju vzgojnega koncepta osnovne šole. Izmed navedenih ciljev sem za rešitev vprašanja in s tem usvojitev svojega cilja (izboljšati slabe odnose v razredu in omogočiti izvajanje vzgojno izobraževalnega procesa po načrtu) izbrala sledečega: Vzgajanje za spoštovanje in sodelovanje, za sprejemanje drugačnosti in medsebojno strpnost, za spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Gomboc, 2007).

Pri tem sem se naslonila na Priporočila o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta osnovne šole. Pomembno mesto vzgojnega načrta zavzemajo vrednote, ki nam pomagajo pri reševanjih številnih težav.

Vzgoja za vrednote vsebuje več nivojev:

- **kognitivni nivo:** vrednote naj učenci spoznavajo, zato starši in učitelji predstavljajo in utemeljujejo pomen in smisel vsake vrednote;
- **doživljajski nivo:** učenci se izkustveno učijo čutiti posledice svojega ravnanja za druge in naravno okolje, tako razvijajo empatijo in skrben in odgovoren odnos do naravnega okolja;
- **motivacijski nivo:** vrednote so v polnem smislu razumljene in osebno sprejete, ko začno dejavno vplivati na odločitve in delovanje, zato je pomembno spodbujati ravnanje v skladu z vrednotami (v konkretnih vzgojnih situacijah, v okviru organiziranih dejavnosti učencev, v akcijah v lokalnem okolju);
- **odnosni nivo:** podlaga vzgoje za vrednote je medsebojno zaupanje učencev, delavcev šole in staršev. Vrednote doživimo in uresničujemo v odnosih. Pri tem

je pomemben zgled, kajti veliko učenja poteka preko imitacije. Ko starši in učitelji delujejo v skladu s svojo osebno lestvico vrednot, učence najbolj prepričajo o pomenu vrednot;

- **metodični nivo:** šola lahko uporablja različne metode, priložnosti in situacije za razvijanje kritičnega mišljenja, moralnega presojanja in čuta osebne odgovornosti.

Načini uresničevanja vrednot naj izražajo osebno zavzetost učitelja, učenca in staršev. Pri tem lahko vzgajamo za naslednje nivoje moralnega razvoja (Ministrstvo za šolstvo in šport, 2008):

- za ravnanje v skladu s pravili, kar terja razvijanje sposobnosti doslednega spoštovanja pravil in dogovorov skupnosti;
- za poistovetenje, identifikacijo (pravil in vrednot se držim, ker mi je določena oseba všeč, zato jo posnemam – čustvena motivacija);
- za ponotranjenje, internalizacijo (stvari delam, ker sem vanje prepričan in so zame vredne, ker je tak naš skupni dogovor oziroma pravilo in je to za vsako skupnost pomembno – notranja motivacija).

Ob naštetih dejstvih ugotavljam, da je potrebno veliko pozornost posvetiti vzgoji za ponotranjenje vrednot pri učencih, saj je to verjetno tudi pot do izboljšanja odnosov v zelo heterogenem razredu in pot do uresnitve cilja: vzgajanje za spoštovanje in sodelovanje, za sprejemanje drugačnosti in medsebojno strpnost, za spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

IZVEDBA PROJEKTA

Za uspešno izvedbo projekta oz. dosego zastavljenega cilja (izboljšati slabe odnose v razredu in omogočiti izvajanje vzgojno-izobraževalnega procesa po načrtu) je bilo potrebno ugotoviti, katera je tista vrednota, ki je skupna učencem, staršem in učitelju, poleg tega pa bi me vodila k doseganju zastavljenega cilja.

Izbor vrednote

a) Vrednote pomembne za učence

Najprej sem morala ugotoviti, katere vrednote so pomembne za učence. To smo izvedli med vzgojno-izobraževalnim procesom. Po metodi razgovora smo od konkretnih predlogov učencev prešli na splošen izraz za vrednote. Na list je vsak učenec zapisal konkretne predloge za dobro vseh v razredu. Lističe so prilepili na plakat. Skupaj smo ugotovili, da so izpostavili vrednote: zdravje, prijateljstvo, strpnost in lepo vedenje. Sodelovali so vsi učenci, njihove izjave o posameznih vrednotah sem strnila v tabelo.

Tabela 1: Vrednote pomembne za učence

LEPO VEDENJE	STRPNOST	PRIJATELJSTVO	ZDRAVJE
pospravljamo	smo potrpežljivi do vseh	se imamo radi	jemo zdravo (čim manj sladkarij)
se zahvalimo	smo do vseh pravi prijatelji	si pomagamo med sabo	se gibamo na svežem zraku
zaželimo dober tek	se ne tepemo	se skupaj igramo	če nas zebe, se oblečemo
pozdravljamo	V vsakem najdemo nekaj dobrega, saj je tudi Grdi raček v resnici labod	če nas sošolec prosi, mu posodimo, kar potrebuje	če smo zdravi, hodimo v šolo

b) Vrednote pomembne za starše

Na otroke poleg učitelja v veliki meri vplivajo starši, zato je bilo za doseg cilja nujno ugotoviti, katere vrednote so pomembne za njih.

V ta namen sem organizirala delavnico za starše »Z roko v roki učenci, učitelji in starši«, kjer so starši učencev razmišljali o vrednotah, ki jim veliko pomenijo. Zapisali so predloge, kako lahko sami prispevajo k njihovem uresničevanju. Rezultate sem razporedila v tabeli 2.

Tabela 2: Vrednote pomembne za starše

PRIJATELJSTVO	LJUBEZEN	OBČUTEK VARNOSTI	STRPNOST
otroku nudim dober vzgled	otroka spodbujam, otroka spoštujem	otroku nudim vzgled	učim otroka poslušati
krepim druženje v okviru ožje in širše družine, s prijatelji	gojim razumevanje	z otrokom se pogovarjam	vzamem si čas in otroka pozorno poslušam
z otrokom se pogovarjam	z otrokom se pogovarjam	zaupam učitelju	otroku ne skačem v besedo in ne dovolim, da on to počne meni
z otrokom prebiram literaturo, ki nudi veliko poučnih primerov	postavim meje in jih dosledno upoštevam		sprejemam drugačnost in učim strpnosti do drugih

c) Izločene skupne vrednote

Rezultati so pokazali, da sta najpomembnejši vrednoti za starše in prav tako učence **strpnost** ter **prijateljstvo**. Čeprav sta bili ti vrednoti izbrani kot najpomembnejši, pa učenci v razredu še zdaleč niso kazali strpnosti in prijateljstva zlasti do Romov in do otrok s posebnimi potrebami, kar je bil tudi ključni problem za slabe odnose v razredu. Potrebno je bilo napraviti načrt dela v razredu, saj so učenci odpovedali, ko je prišlo do konkretne situacije, v kateri je bilo potrebno pokazati strpnost.

Metode za ponotranjanje izbrane vrednote – strpnosti.

Pripravila sem načrt, ki bo pomagal doseči moj glavni cilj: *izboljšanje slabih odnosov v razredu in izvajanje vzgojno izobraževalnega procesa po načrtu*. Moja hipoteza: Glavni vzrok za slabe odnose v razredu je bilo pomanjkanje strpnosti zlasti do Romov in otrok s posebnimi potrebami, saj strpnost še ni bila ponotranjena. Načrt in izvajanje dela je bil predstavljen staršem na roditeljskem sestanku, še bolj natančno pa na govorilnih urah staršem tistih učencev, pri katerih je bilo zaznati pomanjkanje strpnosti:

- Samo strpen učitelj in strpni starši lahko vzgajajo strpne otroke; starši in učitelji smo otrokom v prvi vrsti zgled, ki ga otroci posnemajo.
- Potrebno je usklajeno delovanje staršev in učiteljev; medsebojno zaupanje med starši, učenci in učitelji; sprotno dogovarjanje na govorilnih urah, rednih, tedenskih. Po potrebi sta prisotna oba starša in učenec.
- Skupaj z učenci (sami predlagajo) oblikujemo razredna pravila, ki se jih vsi držimo redno in dosledno.
- Igre vlog (redno vključevanje v pouk, vsaj enkrat na dan).
- Učence se razdeli v skupine. Zaigrajo in se vživijo v različne situacije, ki so na listu, in jih skupina izžreba. Vsak učenec je enkrat postavljen v vlogo zapostavljenega, osamljenega učenca, ki ga nihče ne mara, s katerim se nihče ne pogovarja, ne igra, mu nihče nič ne posodi ... Po igri učenci pripovedujejo o svojih vtisih, doživetjih, počutju.
- Pravljice, risanke, filmi.
- Vsaj enkrat na mesec branje pravljice ali gledanje filma ali risanke s tako tematiko in obravnava le-te: Grdi raček (Hans Christian Andersen), Veveriček posebne sorte (Svetlana Makarovič), Žabji kralj (Brata Grimm), Žabec in tujec (Max Velthuijs), Obuti maček (Perrault Charles), Mizica pogrni se (Brata Grimm), Nove pravljice (Ortner Gerlinde), Šrek, Madagaskar, Reševanje malega Nema, Božični angel, Happy mali zajček, Zgodba o Tilkinem zmajčku.
- Socialne igre, ki jih vključimo v pouk vsaj enkrat na teden:
 - pozitivne lastnosti;
 - želje;
 - drevo;
 - kaj mi je v tem prostoru najbolj in kaj najmanj všeč;
 - kdo je koga izbral;
 - kaj bi bil, če bi bil ...;
 - gremo na izlet;
 - menjanje vlog ...

Vse te socialne igre so dobro opisane v knjigi Razred

kot socialna skupina in socialne igre (Virk-Rode in Belak-Ožbolt, 1990, str. 15–35).

Analiza uspešnosti izvedenega projekta

Po letu in pol dela po opisanem načrtu sem analizirala uspešnost izvedenega koncepta (starši – metoda intervjuja, učenci – metoda intervjuja, metoda opazovanja) in prišla do sledečih rezultatov oz. ugotovitev.

Izvedla sem intervju s starši na govorilnih urah. Povedali so, da čutijo izboljšanje otrok pri odnosu zlasti do otrok s posebnimi potrebami. Da o njih lepo govorijo, so razumevajoči do vseh, nič več ni tožarjenja ali govora o prepiranju, v šolo vedno raje hodijo.

- Na podlagi načrtnega opazovanja učencev sem zasledila izboljšanje odnosov v razredu:
- učenci se pogovarjajo z vsemi v razredu;
- vsi se vključujejo v igro;
- učenci celo pomagajo in spodbujajo otroke s posebnimi potrebami in Rome pri delu.

Tudi učenci sami so izrazili občutke, da se v razredu dobro počutijo, se med sabo razumejo, da se imajo radi oz. sprejemajo tudi drugačne (učence s posebnimi potrebami, učence Rome), z veseljem hodijo v šolo.

Rezultati

Vsi starši, učenci in tudi sama kot učiteljica v razredu smo prišli do enakih ugotovitev: odnosi v razredu so se vsekakor izboljšali, s čimer je dosežen tudi cilj, ki sem si ga zastavila na začetku projekta: izboljšanje slabih odnosov v razredu in omogočiti izvajanje vzgojno izobraževalnega procesa po načrtu. Pravilno sem torej predvidevala, da je glavni vzrok za slabe odnose v razredu pomanjkanje strpnosti zlasti do Romov in otrok s posebnimi potrebami, saj ta vrednota še ni bila ponotranjena.

ZAKLJUČEK

Če se za zaključek vprašam, kaj sem od projekta pričakovala, lahko iskreno odgovorim, da ne veliko. Bistvena izboljšava v tako pisani skupini učencev se mi ni zdelo mogoča, dobrodošla bi bila že majhna sprememba.

In če poskušam pogledati vase in ugotoviti, kaj je projekt poleg ugodnejše klime v razredu prinesel meni, si moram priznati, da veliko.

1. V praksi sem dobila potrditev za delovanje vzgojnega načrta, ki sem ga prej sprejemala kot nekaj, kar se od šole pričakuje. Ponovno sem odkrila pomen strokovne literature, ki mi je pokazala pot in vrstni red delovanja.
2. Skeptična sem bila glede udeležbe staršev in pričakovala negativen odziv, saj so prej vedno pokazali na pravice svojega otroka in vsak za svojega želeli individua-

lizacijo dela. Presenetili so me z udeležbo in odzivom. Spoznali so, da tudi vrednote, ki jih privzgam svojem otrokom, ne delujejo same po sebi. Sodelovali so na delavnicah in mi zaupali. Pogovorili so se s svojimi otroki in s tem naredili bistven korak za izboljšanje odnosov v razredu. Medsebojno spoznanje, da šele sodelovanje med starši in učitelji pripelje do rezultatov, nas je povežalo, da si pomagamo, predvsem pa, da se znamo pogovoriti in uskladiti interese.

3. Spoznala sem, da pot do uresničitve cilja: vzgajanje za spoštovanje in sodelovanje, za sprejemanje drugačnosti in medsebojno strpnost, za spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ni lahka. Nenehno moram oživljati motivacijo z branjem, gledanjem odlomkov in seveda temeljitim pogovorom ob tem, socialne igre in igre vlog so postale sestavni del vsakodnevne vzgojno-izobraževalnega procesa v razredu. Ob nepričakovanih odzivih sošolcev s posebnimi potrebami učenci niso več prestrašeni, odkar so seznanjeni z njihovo drugačnostjo, zato jo znajo tudi sprejemati.
4. Dobila sem potrditev, kako pomembna so v oddelku pravila in njihovo dosledno spoštovanje. Sedaj se jih držimo vsi, učenci in jaz kot učiteljica. Nanje opozarjam in navajam tudi starše. Meje, ki smo jih skupaj postavili, niso ovira, ampak pomoč.

Ob naštetih dejstvih ugotavljam, da je potrebno veliko pozornosti posvetiti vzgoji za ponotranjenje vrednot pri učencih, saj se je to pokazalo kot uspešna pot do izboljšanja odnosov v razredu in pot do sprejemanja drugačnosti in medsebojne strpnosti.

Če hočemo torej, da se izboljšajo odnosi v razredu, ni dovolj, da učenci le poznajo vrednote, za katere menimo, da so pomembne, ampak jih morajo sprejeti za svoje in se po njih ravnanje vedno in povsod. Do pravega ponotranjenja je še dolga pot. Z jasno zastavljenimi cilji in doslednim spoštovanjem vrednot jo je možno doseči. Projekt, ki sem ga izvedla, to trditev potrjuje.

Vzgojni načrt šole, ki ga pomagam graditi, niso več le besede na papirju, ampak način dela in življenja v našem razredu. Projekt bom vodila še naprej do konca šolskega leta.

Ne vem, ali bi ta način pomagal vedno in povsod. Tudi ne trdim, da je sedaj v razredu vse rešeno in brezhibno deluje. Sem pa dobila prvo potrditev takrat, ko so sošolci sklenili roke

in v krog brez prepira vključili Romkinji. Vem, da se je potrebno za dobre odnose nenehno truditi in s tem vzgajati za ponotranjenje vrednot, še zlasti strpnost je tista najpomembnejša, brez katere v našem razredu zaradi izredno heterogene skupine ne bi mogli funkcionirati. Starši so to vrednoto posredovali svojim otrokom, učenci so vedeli zanj in so s pomočjo vzgojnega koncepta na pravi poti, da jo ponotranjijo, za kar se moramo truditi vsi, starši, učitelji in učenci.

VIRI IN LITERATURA:

Priporočila o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta osnovne šole. Objava na spletnih straneh MŠŠ (2008).

Gomboc, M. (2007). Izhodišča za oblikovanje vzgojnega koncepta osnovne šole in vzgojnih načrtov osnovnih šol. V: Sodobna pedagogika, letnik 58 (124), str. 196–208.

Virk-Rode, J., Belak-Ožbolt, J. (1990). Razred kot socialna skupina in socialne igre. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

No. 1 na področju inovativnosti razvoju in proizvodnji opreme za otroke od vrtca do devetletke.

- Notranja in zunanja oprema
- Učenje s pomočjo igre ob uporabi dognanih igral in opreme primernih za klasične in najmodernejše pristope izobraževanja, za večanje kreativnosti in boljšo socializacijo otrok
- Najkvalitetnejši materiali, leta uporabe brez velikega vzdrževanja, vsi proizvodi imajo posamezni certifikat EN

eibe

Zastopa in prodaja
K&J d.o.o.
Parmova 53
1000 Ljubljana
Tel: 01 436 36 17
E-mail: info@k-j.si